
5. konferenca DAES

Sodobni izzivi menedžmenta v agroživilstvu

Pivola
18.-19. marec 2010

društvo agrarnih
ekonomistov slovenije

DAES

Sodobni izzivi menedžmenta v agroživilstvu

Uredil:

dr. Črtomir Rozman in dr. Stane Kavčič

Programski odbor:

dr. Jernej Turk (predsednik), dr. Emil Erjavec, dr. Črtomir Rozman, Branko Ravnik, mag. Neva Pajntar, dr. Karmen Pažek, dr. Darja Majkovič, dr. Andreja Borec, dr. Andrej Udovč, dr. Stane Kavčič, dr. Miroslav Rednak, dr. Martin Pavlovič.

Izdajatelj:

Društvo agrarnih ekonomistov - DAES; zanj Emil Erjavec

Prelom in priprava za tisk:

dr. Stane Kavčič, mag. Ajda Kermauner Kavčič

Oblikovanje naslovnice:

Grega Kropivnik in Potens d.o.o.

Tisk:

Potens d.o.o.

1. izdaja

Naklada 250 izvodov

Domžale, 2010

Prispevki so recenzirani. Za jezikovno pravilnost in vsebino odgovarjajo avtorji.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

338.43(497.4)(082)

338.43(497-15)(082)

63:339.923:061.1EU(082)

DRUŠTVO agrarnih ekonomistov Slovenije. Konferenca (5 ; 2010 ; Maribor)

Sodobni izzivi menedžmenta v agroživilstvu / 5. konferenca DAES,
Pivola, 18.-19. marec 2010 ; [uredil Črtomir Rozman in Stane Kavčič].

- 1. izd. - Ljubljana : Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije - DAES, 2010

ISBN 978-961-91094-5-8

1. Gl. stv. nasl.

250170112

IV. Strukturne spremembe v agroživilstvu

STRUKTURNE SPREMEMBE IN DIVERZIFIKACIJA DOHODKOV KMEČKIH GOSPODINJSTEV NA HRIBOVITEM OBMOČJU

Kristina KNIFIC^a, Štefan BOJNEC^b

IZVLEČEK

Raziskava preuči strukturne spremembe v kmetijstvu na škofjeloškem območju s poudarkom na empirični analizi diverzifikacije dohodkov za vzorec kmečkih gospodinjstev (KG) v letih 2001 in 2006. Analiza je izvedena iz treh zornih kotov: za celotni vzorec KG, za KG po socio-ekonomskem tipu in za KG po območjih z različno razvitostjo in različnimi danostmi za kmetijsko pridelavo. Število KG s poklicnim kmetovanjem se je zmanjšalo. Število tistih KG, ki opuščajo kmetovanje, pa se je povečalo. Strukturne spremembe so med območjema različne. Dohodki iz kmetijstva večini KG ne zadoščajo za preživetje in je zato diverzifikacija dohodkov neizbežna. Strategije KG so nejasne. Kmetije opuščajo kmetovanje zaradi neekonomičnosti pridelave in boljših možnosti za zaposlitve v nekmetijskih dejavnostih.

Ključne besede: strukturne spremembe, diverzifikacija dohodkov, kmečko gospodinjstvo, hribovito območje

STRUCTURAL CHANGES AND DIVERSIFICATION OF AGRICULTURAL HOUSEHOLDS' INCOMES IN HILLY AREAS

ABSTRACT

The research studies structural changes in agriculture in the Škofja Loka region based on an empirical analysis of income diversification in a sample of agricultural households (AHs) in 2001 and 2006. The analysis was conducted from three points of view: for the entire sample of AHs, according to socio-economic types of AHs, and according to areas with different levels of development and different natural endowments for agricultural production. The numbers of households professionally engaged in farming has declined. In turn, the number of AHs abandoning farming has increased. Structural changes differ among geographic areas. Income derived from agriculture is insufficient for survival for most of AHs, making income diversification inevitable. Strategies of AHs are unclear. Farms are abandoning farming due to low profitability of production and better employment opportunities in non-agricultural activities.

Key words: structural changes, income diversification, agricultural household, hilly region

^a Trebija 53, 4224 Gorenja vas; knific.kristina@siol.net

^b Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper, Cankarjeva 5, 6104 Koper; stefan.bojnec@fm-kp.si

1 Uvod

Pristop Slovenije k Evropski Uniji (EU) je prinesel relativno intenzivne spremembe tako v zunanjem kot tudi v notranjem družbeno-ekonomskem okolju. Odprava mej na skupnem trgu, gospodarska rast, prevzem evra in uveljavitev Skupne kmetijske politike EU (SKP) so le nekatere pomembnejše zunanje spremembe. Konkurenčnost slovenskega kmetijstva je na Skupnem evropskem trgu relativno nizka (IAMO, 2004). Po podatkih iz Programa razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2007-2013 se v Sloveniji skoraj 73 % kmetijskih zemljišč nahaja na območjih z omejenimi možnostmi za kmetovanje, kjer je pridelava dražja. Kmetije na teh območjih so manj konkurenčne in manj prilagodljive. Vloga kmetijstva v prostoru je multifunkcionalna. Prihodki iz kmetijstva pogosto ne pokrijejo stroškov proizvodnje. Neugodna struktura in nizka produktivnost pogojujejo ukrepe za ohranjanje dejavnosti.

Pri strukturnih spremembah kmetijstva igrajo pomembno vlogo vladne politike. Od njihovih ciljev je odvisna hitrost in smer sprememb. Happe (2004) navaja, da neposredna plačila na proizvodno enoto povzročijo strukturne spremembe, ki se pokažejo že na kratki rok predvsem v zmanjšanem najemu zemlje in alternativnih zaposlitvah dela in kapitala KG. Posledično se opusti kmetijska dejavnost na marginalnih območjih. Za ohranitev obdelanosti teh območij so uvedena plačila na enoto površine.

Namen tega prispevka je prikazati rezultate raziskave o strukturnih spremembah in diverzifikaciji dohodkov kmečkih gospodinjstev (KG) na škofjeloškem pred pristopom Slovenije k EU in po pristopu, in sicer na dveh območjih, ki se med seboj razlikujeta po gospodarski razvitosti in po naravnih danostih za kmetijsko pridelavo. Opišemo tudi cilje in strategije KG. Časovno se nahajamo dobrih pet let leta po pristopu Slovenije k EU, kar je primerno obdobje za ocene preteklega razvojno-proračunskega obdobja.

Cilji prispevka so trije. Prvič, oceniti dohodke KG po socio-ekonomskih tipih KG po letih 2001 in 2006. Drugič, oceniti delež subvencij v dohodku iz kmetijstva. Tretjič, ugotoviti strategije KG v naslednjih 5 in 20 letih. Cilji raziskave so tesno povezani z analiziranimi hipotezami, ki jih predstavimo v nadaljevanju.

2 Metodologija

Kot metoda analize je uporabljena statistična obdelava anketnih podatkov za KG iz leta 2001 in 2007¹. Predpostavljamo, da: (i) je izbrani vzorec KG reprezentativen in (ii) je na osnovi sprememb socio-ekonomskega tipa KG in primerjanja njihovih realnih dohodkov možno ocenjevati strukturne spremembe na KG na Škofjeloškem.

Razlike med dohodki KG med leti in med območjema (aritmetičnima sredinama za dva neodvisna vzorca) smo ugotavljali z t-testom z uporabo statističnega paketa SPSS in pri stopnji tveganja 0,05 ($\alpha \leq 0,05$). Odgovore KG smo merili posredno s petstopenjsko Likertovo lestvico.

¹ Vprašalnik iz leta 2001 je bil pripravljen za potrebe izvedbe mednarodnega raziskovalnega projekta *EC-PHARE Project No. P98-1090-R, EU Accession in the Balkans, Policy Options for Diversification in the Rural Economy*. Anketni vprašalnik uporabljen v aprilu 2007 je pripravila dr. Judith Möllers iz IAMO Halle (Saale) v Nemčiji za namen projekta *GTZ Project 2002.3514.3-003.00, Croatia's EU Accession, Socio-Economic Assessment of farm Households and Policy Recommendations*.

Podatki o dohodkih KG so bili pridobljeni z osebnim anketiranjem² v vzorec vključenih 32 KG (VKG), kar predstavlja približno 3 % populacije. V analizo vključeni podatki o dohodkih KG se nanašajo na leti 2001 in 2006, medtem ko se podatki o mnenjih KG nanašajo na april 2007.

3 Strukturne spremembe

Socio-ekonomski tip KG je posredni pokazatelj diverzifikacije dohodkov KG. Kaže na vire pridobivanja dohodkov članov KG oziroma kolikšen delež skupnega dohodka ustvari KG s kmetijsko dejavnostjo (Kovačič, 1996). Po Udoviču, Kovačiču in Kramariču (2006) delimo KG na čiste, mešane, dopolnilne ter ostarele kmetije. Poudarek je na spremembi dohodka iz kmetijstva v primerjavi z dohodkom izven kmetijstva.

Strukturne spremembe v kmetijstvu opazujemo s spremembo socio-ekonomskega tipa vzorca KG (VKG) med letoma 2001 in 2006 in med izbranimi območjema. V obdobju 2001–2006 je socio-ekonomski tip spremenila kar četrtnina KG. Za četrtnino se je zmanjšalo število čistih kmetij, mešanih kmetij za 6 %, medtem ko se je število kmetij v opuščanju povečalo za tri četrtnine. Pri dopolnilnih kmetijah je skupno število KG ostalo nespremenjeno. Razlike v spremembah socio-ekonomskega tipa so bile v obdobju 2001–2006 med območjema občin Škofja Loka in Gorenja vas-Poljane relativno izrazite. Na območju občine Škofja Loka se je povečalo število čistih kmetij, dopolnilnih kmetij in kmetij v opuščanju, medtem ko se je število mešanih kmetij več kot prepolovilo. VKG leta 2006 ni več vseboval nobene čiste kmetije iz občine Gorenja vas-Poljane. Manjše je bilo tudi število dopolnilnih kmetij, medtem ko se je povečalo število kmetij v opuščanju in število mešanih kmetij.

4 Diverzifikacija dohodkov kmečkih gospodinjstev

Povprečni realni dohodki³ VKG so se med letoma 2001 in 2006 v povprečju povečali za 5.555 EUR oziroma za 24 % (preglednica 1). Indeks rasti povprečnih realnih dohodkov KG je bil v obdobju 2001–2006 za skoraj 14 % večji od indeksa rasti povprečnih realnih bruto plač v Sloveniji (Statistični letopis 2007).

² Anketiranje KG na Škofjeloškem je v letu 2001 izvedla Olga Oblak, v letu 2007 pa Tina Brelj in Kristina Knific.

³ Dohodke kmečkih gospodinjstev (DKG) izračunamo kot vsoto dohodkov po dohodkovnih virih: dohodki iz kmetijstva (DK), dohodki iz samozaposlitev oziroma dopolnilnih dejavnosti (DS), dohodki iz rednih zaposlitev izven kmetije (DZ) in ostali prejemki in prihodki članov KG (OPP).

Preglednica 1: Povprečni realni dohodki KG v letih 2001 in 2006

	Realni dohodki KG (EUR)						
	VKG	Občina Škofja Loka	Občina Gorenja vas - Poljane	Čiste kmetije	Mešane kmetije	Dopolnilne kmetije	Kmetije v opuščanju
DK-2001	4979	5373	4709	9420	6025	3267	-916
DK-2006	8940	7946	9546	26624	12339	4069	-1218
DZ-2001	8130	9818	6975	0	9989	3743	16038
DZ-2006	9058	6738	10644	0	13069	4727	8674
DS-2001	4113	3447	4569	0	477	17646	0
DS-2006	1800	2154	1558	0	0	8230	0
OPP-2001	5956	5531	6248	3932	6524	4952	7325
OPP-2006	8971	9010	8944	7444	9178	8576	9576
DKG_2001	23178	24168	22501	13353	23015	29607	22446
DKG-2006	28733	25867	30693	34068	34586	25602	17033
DKG/člana KG-2001	4858	5890	4152	4228	4686	5033	5865
DKG/člana KG-2006	6192	6157	6216	8425	6258	5164	6120

Opomba: VKG – vzorec kmečkih gospodinjstev; DK – povprečni dohodek iz kmetijstva; DZ – povprečni dohodek iz zaposlitev izven kmetije; DS – povprečni dohodek iz samozaposlitev; OPP – povprečni drugi prihodki in prejemki članov KG; DKG – povprečni (skupni) dohodek KG; DKG/člana – relativni povprečni dohodek; 2001 – podatek se nanaša na leto 2001; 2006 – podatek se nanaša na leto 2006

Vir: lastni izračuni iz baz podatkov EC 2002 in GTZ 2007

Hipoteza 1: realni in relativni dohodki člana KG so bili v letu 2006 višji kot v letu 2001.

Dohodek KG je odvisen od stopnje zaposlenosti delovne sile v drugih gospodarskih dejavnostih, ekonomske velikosti kmetije, podjetnosti in splošne gospodarske razvitosti območja (Hill, 2000). Na odločitve posameznih članov KG o alokaciji dela in o iskanju nekmetijskih zaposlitev vplivajo karakteristike kmetije (tip, velikost in lokacija), ponudba na nekmetijskem trgu dela ter individualne (starost, izobrazba in izkušnje) in družinske lastnosti (velikost družine) (Ashok s sod., 2002; Moreddu 2004; Fernadez-Cornejo s sod., 2007). Gospodarska rast v Sloveniji in na škofjeloškem območju je bila v obdobju 2001–2006 pozitivna, brezposelnost prebivalstva pa se je zmanjšala (Knific, 2008).

Ugotovili smo, da so se povprečni realni dohodki VKG v obdobju 2001-2006 povečali za približno 24 %, vendar razlika med letom 2006 in 2001 ni bila značilna (preglednica 2). Kljub več kot 2,5-kratni razliki v povprečnih realnih dohodkih čistih kmetij med letoma 2006 in 2001, ni mogoče potrditi, da so bili dohodki čistih kmetij v letu 2006 značilno višji, in sicer predvsem zaradi majhnega števila čistih kmetij v vzorcu in razlik med dohodki čistih kmetij. Realni dohodki mešanih kmetij so se v obdobju 2001-2006 povečali značilno. V letu 2006 so bili v povprečju višji za 1,5-krat. Povprečni realni dohodki dopolnilnih kmetij so bili v letu 2006 nižji za slabih 14 %. Njihova razlika ni bila značilna. Število kmetij v opuščanju se je za VKG v obdobju 2001-2006 povečalo iz štirih na sedem KG. Skoraj polovica od njih je opustila kmetijsko pridelavo. Povprečni dohodki kmetij v opuščanju so bili v letu 2006 manjši za nekaj manj kot 25 %. Njihova razlika ni bila značilna.

Preglednica 2: Spremembe realnih dohodkov KG v obdobju 2001–2006

		N	Dohodki				Relativni dohodki			
			Aritmetična sredina (EUR)	Standardni odklon (EUR)	t- statistika	Stopnja tveganja	Aritmetična sredina (EUR/člana KG)	Standardni odklon (EUR/člana KG)	t- statistika	Stopnja tveganja
VKG	DKG-2001(A)	32	23178	10602,09	/	/	4858	2616,00	/	/
	DKG-2006 (B)	32	28733	17952,38	/	/	6192	4089,00	/	/
	A-B	/	-5554	22597,11	-1,390	0,087	-1334	5185,00	-1,455	0,078
Občina Gorenja vas - Poljane	DKG-2001(A)	19	22501	11419,8	/	/	4152	1592,84	/	/
	DKG-2006 (B)	19	30693	19317,43	/	/	6215	4820,71	/	/
	A-B	19	-8192	17729,78	-2,014	0,030	-2063	4493,13	-2,001	0,031
Občina Škofja Loka	DKG-2001(A)	13	24168	9642,32	/	/	5890	3453,37	/	/
	DKG-2006 (B)	13	25867	16057,72	/	/	6157	2886,96	/	/
	A-B	/	-1699	19633,48	-0,312	0,380	-267	4246,92	-0,227	0,412
Čiste kmetije	DKG-2001(A)	4	13353	7210,91	/	/	4280	1665,93	/	/
	DKG-2006 (B)	3	34068	27699,60	/	/	8925	4197,41	/	/
	A-B	/	-20715	/	1,264	0,162	-4145	/	-1,839	0,063
Mešane kmetije	DKG-2001(A)	17	23015	9848,48	/	/	4686	2886,73	/	/
	DKG-2006 (B)	15	34568	18494,48	/	/	6258	5390,76	/	/
	A-B	/	-11571	/	-2,247	0,016	-1572	/	-1,046	0,152
Dopolnilne kmetije	DKG-2001(A)	7	29607	12264,97	/	/	5033	2240,70	/	/
	DKG-2006 (B)	7	25602	10227,89	/	/	5164	1690,74	/	/
	A-B	/	4005	/	0,664	0,260	-131	/	-0,124	0,452
Kmetije v opuščanju	DKG-2001(A)	4	22446	8083,00	/	/	5865	3375,81	/	/
	DKG-2006 (B)	7	17033	15350,73	/	/	6120	2471,88	/	/
	A-B	/	5413	/	0,646	0,268	-256	/	-0,145	0,444

Opomba: VKG – vzorec KG; N – število KG v vzorcu; DKG-2001 – povprečni realni dohodek KG v letu 2001; DKG-2006 – povprečni realni dohodek KG v letu 2006

Vir: lastni izračuni iz baz podatkov EC 2002 in GTZ 2007

Povprečni realni dohodki KG so se po občinah povečali različno. V občini Škofja Loka so se povečali za 7 %, medtem ko je bila rast na območju občine Gorenja vas-Poljane kar 36 %. Dohodki KG na območju občine Gorenja vas-Poljane so bili v letu 2006 značilno višji od tistih iz leta 2001. Za KG iz občine Škofja Loka tovrstnega sklepa ni mogoče sprejeti.

Relativni dohodki so bili v letu 2006 v povprečju pri VKG za 40 % višji. Značilno višji so bili le pri KG iz občine Gorenja vas-Poljane.

Povprečni delež prihodkov in drugih prejemkov članov KG se je v obdobju 2001-2006 povečal tako pri VKG, po občinah kot tudi pri mešanih in dopolnilnih kmetijah, pri čistih in mešanih kmetijah pa se je zmanjšal. V letu 2006 se je značilno povečal le delež realnih drugih prihodkov in prejemkov članov KG. Povprečni delež dohodkov KG iz samozaposlitev in rednih zaposlitev izven kmetijstva se je zmanjšal. Ugotovitve potrjuje navedbo Hilla (2000) in Ashokove s sodelavci (2002), ki pravita, da višje državne podpore in transferi ne pospešujejo diverzifikacije dohodkov KG z nekmetijskimi zaposlitvami.

Hipoteza 2: realni dohodek iz kmetijstva se je v obdobju 2001–2006 povečal pri KG, ki se poklicno ukvarjajo s kmetovanjem.

Po pristopu Slovenije k EU se je povečala državna pomoč kmetijstvu, kar je povzročilo tudi relativno hitro rast dohodkov iz kmetijstva (MKGP in KIS, 2007). Dohodki iz kmetijstva rastejo z velikostjo kmetije, specializacijo in intenziviranjem pridelave (Ashok s sod., 2002; Dernelc s sod., 2002). S kmetijstvom se poklicno ukvarjajo čiste in mešane kmetije (Udovič s sod., 2006). Pričakujemo lahko, da so se dohodki KG iz kmetijstva v obdobju 2001–2006 povečali pri čistih in mešanih kmetijah.

V obdobju 2001-2006 se je povprečni realni dohodek iz kmetijstva za VKG v povprečju povečal za skoraj 1,8-krat, medtem ko je bila rast realnega dohodka faktorjev v Sloveniji 28 % (MKGP in KIS, 2007).

Po socio-ekonomskem tipu so se povprečni realni dohodki KG iz kmetijstva pri čistih kmetijah povečali za nekaj več kot 2,8-krat in pri mešanih kmetijah za 2-krat, medtem ko je bila rast povprečnih realnih dohodkov dopolnilnih kmetij 25 %. V občini Gorenja vas-Poljane so se realni dohodki iz kmetijstva povečali za 2-krat, v občini Škofja Loka pa le za polovico. Kmetije v opuščanju so v povprečju povečale izgubo za eno tretjino. Realni dohodki KG iz kmetijstva so se v obdobju 2001-2006 značilno povečali le pri KG iz občine Gorenja vas-Poljane (preglednica 3).

Preglednica 3: Realni dohodek KG iz kmetijstva in delež subvencij v dohodku KG iz kmetijstva v letu 2001 in 2006

	Realni dohodek iz kmetijstva				Delež subvencij v dohodku iz kmetijstva			
	Aritmetična sredina (EUR)	Standardni odklon (EUR)	t-test	Stopnja tveganja	Aritmetična sredina (%)	Standardni odklon (%)	t-test	Stopnja tveganja
VKG-2001	4979	8507,74	-1,233	0,111	14	58,01	-2,413	0,010
VKG-2006	8904	15874,04			67	110,11		
ŠL-2001	5373	9278,91	-0,463	0,313	13	30,94	-1,678	0,060
ŠL-2006	7964	15940,09			55	78,92		
GVP-2001	4709	8189,58	-1,847	0,041	15	71,82	-1,973	0,032
GVP-2006	9546	16233,01			76	128,61		
Čiste kmetije -2001	9420	6792,71	-1,052	0,198	20	21,11	-0,454	0,335
Čiste kmetije -2006	26624	27699,32			28	29,39		
Mešane kmetije-2001	6025	8916,03	-1,287	0,212	27	39,48	-2,492	0,009
Mešane kmetije-2006	12339	17057,02			78	73,92		
Dopolnilne kmetije-2001	3266	9687	-0,190	0,426	-7	104,24	-1,836	0,455
Dopolnilne kmetije-2006	4069	5539			141	185,17		
Kmetije v opuščanju-2001	-916	2110,23	0,250	0,404	-9	40,54	0,240	0,408
Kmetije v opuščanju 2006	-1218	1827,72			-13	20,86		

Opomba: VKG – vzorec KG; ŠL – KG iz občine Škofja Loka; GVP – KG iz občine Gorenja vas-Poljane; 2001 – podatek se nanaša na leto 2001; 2006 – podatek se nanaša na leto 2006

Vir: lastni izračuni iz baz podatkov EC 2002 in GTZ 2007

Za VKG, brez kmetij v opuščanju, je v obdobju 2001-2006 opaziti, da so dohodki iz kmetijstva rasli bistveno hitreje kot je rasla produktivnost dela. Navedeno je značilno za kmetijstvo v Sloveniji po pristopu Slovenije k EU in kaže na ugodne

ekonomske razmere za kmetijstvo ter na razmeroma šibak ekonomski pritisk na rast produktivnosti (MKGP in KIS 2007). Hitro rast dohodkov za VKG iz kmetijstva lahko pripišemo predvsem višjim subvencijam in večjemu obsegu dela KG v kmetijski dejavnosti.

Hipoteza 3: delež državne pomoči v dohodku KG iz kmetijstva se je v obdobju 2001-2006 povečal in je pomemben del dohodkov KG iz kmetijstva. Pri posameznem socio-ekonomskimi tipu kmetij obstajajo značilne razlike v deležu državne pomoči v dohodku iz kmetijskih dejavnosti med letoma 2001 in 2006.

Po pristopu Slovenije k EU se je povečala državna pomoč kmetijstvu, kar je povzročilo tudi relativno hitro rast dohodkov iz kmetijstva. Deleži subvencij v dohodku iz kmetijstva so se značilno povečali pri VKG, KG iz občine Gorenja vas-Poljane in pri mešanih kmetijah. Za čiste in dopolnilne kmetije, območje z lažjimi pogoji za kmetijsko pridelavo (občina Škofja Loka) in kmetije v opuščanju povečanje ni bilo značilno (preglednica 3).

Subvencije so v obdobju 2001–2006 postale relativno zelo pomemben prihodek iz kmetijstva mešanih in dopolnilnih kmetij ter KG z območja s težjimi pogoji za kmetijsko pridelavo. Delež prihodkov iz subvencij v dohodku iz kmetijstva se je pri VKG povečal za skoraj 4,7-krat, in sicer najbolj pri dopolnilnih in mešanih kmetijah ter KG na območju občine Gorenja vas-Poljane.

5 Cilji in strategije kmečkih gospodinjstev

Za VKG so najpomembnejši cilji pri kmetovanju ohranjanje družinske tradicije, ohranjanje kmetije za naslednjo generacijo in življenje na podeželju. Čim višji dohodek in učinkovita uporaba proizvodnih dejavnikov sta manj pomembna cilja KG. KG nimajo razvitih strategij za dolgoročno obdobje. Kratkoročno (2008–2012) ocenjujejo možnosti kmetije dokaj neenotno: 16 % KG meni, da njihova kmetija v tem obdobju ne bo konkurenčna, 10 % KG meni, da bodo imeli težave s prilagajanjem, 66 % KG ne pozna ekonomskih možnosti kmetije v navedenem obdobju in le 9 % KG ocenjuje, da imajo relativno dobre možnosti za prilagoditev. Razloge za to zaznajo predvsem v majhnosti kmetije, omejenih možnostih za povečevanje obsega pridelave z najemom zemlje, težavnosti terena za kmetijsko obdelavo in v nezainteresiranosti mlajše generacije za kmetovanje.

KG vključujejo diverzifikacijo dohodkov z dodatno nekmetijsko zaposlenostjo kot pomembno strategijo prilagajanja na kratki rok. Pri tem velja, da naj bi 72 % KG prenehalo s kmetovanjem, če bodo dohodki iz nekmetijskih zaposlitev zadoščali za preživetje, od tega 11 % meni, da se to lahko zgodi že v obstoječi generaciji gospodarjev, ostali pa, da v naslednji generaciji.

Pri VKG ni bistvenih razlik v deležu KG, ki sledi spremembam s strategijo prilagajanja (vključuje sledenje spremembam in sprotno prilagajanje) in strategijo odzivanja (KG se odzovejo na spremembe z zakasnitvijo oziroma ko so že vidni učinki sprememb).

KG ocenjujejo, da so za investiranje v kmetijsko dejavnost pomembne predvsem dobre možnosti za najem zemlje, dostop do neposrednih plačil (subvencij), porast cen kmetijskih pridelkov, politika urejanja zemljišč in zagotovljena prodaja kmetijskih

pridelkov. Na opuščanje kmetijske pridelave vplivajo tudi zunanji dejavniki, zlasti boljša možnost za delo in zasluge izven kmetije.

6 Sklep

Dohodki KG iz kmetijskih dejavnosti tudi po pristopu Slovenije k EU večini KG ne zadoščajo za preživetje. Zato so KG prisiljena diverzificirati dohodke z nekmetijskimi zaposlitvami. Socio-ekonomski tip KG se je v obdobju 2001–2006 spremenil pri četrtini KG. Zmanjšuje se delež kmetij, ki se poklicno ukvarjajo s kmetovanjem, povečuje pa delež kmetij, ki opuščajo kmetijsko proizvodnjo.

Dohodki mešanih kmetij so se v obdobju 2001–2006 značilno povečali, medtem ko značilno povečanje realnih dohodkov čistih kmetij, dopolnilnih kmetij in kmetij v opuščanju ni bilo potrjeno. Dohodki KG so se na območju s težjimi pogoji za kmetijstvo značilno povečali. Povišanje dohodkov KG iz območja z ugodnejšimi pogoji za kmetijsko pridelavo ni značilno.

Delež državnih pomoči (subvencij) v dohodku iz kmetijstva se povečuje in je pomemben del dohodkov KG iz kmetijstva na območjih s težjimi pogoji za kmetijsko pridelavo. Delež subvencij v dohodku KG iz kmetijstva se je v obdobju 2001–2006 značilno povečal posebej za KG na območju s težjimi pogoji za kmetijsko pridelavo in pri mešanih kmetijah, medtem ko povečanje pri KG na območju z boljšimi pogoji za kmetijsko pridelavo, pri čistih in dopolnilnih kmetijah ter kmetijah v opuščanju ni značilno.

Cilji KG so usmerjeni k ohranitvi kmetije za naslednjo generacijo in ohranjanju družinske tradicije ter življenju na podeželju. KG zaradi majhnosti kmetij in nepoznavanja prihodnosti sproti prilagajajo strategije gospodarjenja spremembam. Opustitev kmetovanja je najbolj verjetna pri menjavi generacije gospodarja, predvsem, če bodo dohodki nekmetijskih zaposlitev zadoščali za preživetje KG. KG nimajo izdelanih dolgoročnih strategij.

KG opuščajo kmetovanje predvsem zaradi majhnosti kmetij in nezadostnosti dohodkov iz kmetijstva. Najpomembnejši dejavnik pri odločanju o prenehanju kmetovanja so boljše možnosti za delo izven kmetije.

7 Seznam literature

- Ashok, Mishra K., Hisham S. El-Osta, Mitchell J. Morehart, James D. Johnson in Jeffrey W. Hopkins. 2002. Income, wealth, and the economic well-being of farm households. Washington DC: USDA, Economic Research Service; 2, 20-21
- Dernulc, Simona, Ursula Iljaš, Barbara Kutin, Irena Orešenik, Tomaž Cunder, Mojca Golež in Luka Juvančič. 2002. Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija 2000. Ljubljana: SURS; 126-137
- Fernandez-Cornejo, Jorge, Mishra Ashok, Richard Nehring, Chad Hendricks, Malaya Southern in Alexandra Gregory. 2007. Off-farm income, technology adoption, and farm economic performance. Washington, DC: USDA, Economic Research Service, 23
- Happe, Kathrin. 2004. Agricultural policies and farm structures: agent-based modelling and application to EU-policy reform. Halle: Institut für Agrarentwicklung in Mittel- und Osteuropa (IAMO); 234
- Hill, Berkley. 2000. Farm incomes, wealth and agricultural policy. Aldershot: Ashgate. 270-272, 197

- IAMO. 2004. The future of rural areas in the CEE new member states. Halle: Institut für Agrarenwicklung in Mittel- und Osteuropa (IAMO); 11-19
- Knific, Kristina. 2008. Prestrukturiranja kmetijstva po vstopu Slovenije v Evropsko Unijo: Primer kmečkih gospodinjstev na Škofjeloškem. Magistrsko delo. Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper; 24-27
- Kovačič, Matija. 1996. Socio-ekonomska in velikostna struktura kmetij v Sloveniji v obdobju 1981–1991. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Inštitut za agrarno ekonomiko; 19
- MKGP in KIS – Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Kmetijski inštitut Slovenije. 2007. Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2006. [Http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/Bostjan/Zeleno_porocilo/Microsoft_Word_-_ZP_2005-jan2007.pdf](http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/Bostjan/Zeleno_porocilo/Microsoft_Word_-_ZP_2005-jan2007.pdf) (4. 2. 2008); 32-33, 34, 30-34
- Moreddu, Catherine. 2004. Information needs for policy evaluation: the example of income objectives of agricultural policies in OECD countries. [Http://www.nass.usda.gov/mexsai/Papers/oecd.pdf](http://www.nass.usda.gov/mexsai/Papers/oecd.pdf) (16. 8. 2007);
- Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2007–2013. 2007. [Http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/PRP30maj/prp3105/PRP19jun07/PRP16jul07/PRP25jul07/1PROGRAM_RAZVOJA_PODE.pdf](http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/PRP30maj/prp3105/PRP19jun07/PRP16jul07/PRP25jul07/1PROGRAM_RAZVOJA_PODE.pdf) (30. 7. 2007).
- Statistični letopis 2007. 2008. [Http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=31&leto=2007&jezik=si](http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=31&leto=2007&jezik=si) (17. 1. 2008).
- Udovič, Andrej, Matija Kovačič, Franci Kramarič. 2006. Socio-ekonomski tipi kmetij po podatkih popisa kmetijskih gospodarstev v letu 2000. Slovenija v EU – izzivi za kmetijstvo, živilstvo in podeželje, ur. Stane Kavčič, 71–79. Ljubljana: Društvo agrarnih

Viri:

- EC – European Commission. 2002. EC-PHARE Project No. P98-1090-R, EU Accession in the Balkans, Policy Options for Diversification in The Rural Economy, Final Report.
- GTZ – Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit. 2007. GTZ Project 2002.3514.3-003.00, Croatia's EU Accession, Socio-Economic Assessment of farm Households and Policy Recommendations, Final Report.

Izvedbo konferenca so podprli:

Univerza v Mariboru

*Fakulteta za kmetijstvo in
biosistemske vede*

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta

Kmetijski inštitut Slovenije

Okus. Življenje. Vitalnost.